

Olvason, kissé megkésre ugyan, a Reform című „független demokratikus hírmagazin” ez évi első számát. A 4. és 5. oldalt átívelő hét-hasábos, nagybetűs cím mehökkentő és borzongató szenzációt sejtet: „Fenyegető lista az eltávolítandókról”...

A cím nem tévova, nem kételkedő, hanem határozott kijelentés. Azt állítja, hogy léteznek valamiféle lista valakikről, akiket el kell távolítani. Az olvasó azt várna, hogy a terjedelmes írásból, amelyet maga a főszerkesztő jegyez, egyértelműen kiderül: kik szerepelnek ezen a listán, s talán az is, hogy kik gyűjtötték őket csokorba. Hiszen, ha a Reform ilyen feltűnő tájalásban foglalkozik az ügygel, akkor ugyebár megalapozott oka van erre. Tud valamit, amit a sajtószabadság szellemében meg kell osztani olvasóival, akik 29 forintot szurkolnak le a hetilapért. S a sajtószabadság híve — miékként jómagam is — abból indul ki, hogy a szabad sajtó és a szerkesztői felelősség elválaszthatatlan fogalom pár — még egy bulvárlap esetében is. Nos, nézzük: mit tudott január elején a Reform?

A cikk első bekezdése vérig sérti az olvasót. Azzal ugyanis, hogy nyomban szöges ellentétbe kerül a címmel, s a szerző alkalmassint úgy véli, hogy *szellemi tunyaságban szenvedő olvasói* ezt nem veszik észre. Ám ne sértődjünk meg, maradjunk a tényeknél. Újságíró kollégám így indítja a cikk címével sejtetett (hiszen nincs mellette kérdőjel) nagy leleplezést: „A Parlament decemberi ülészakán amolyan folyosói pletykaként meglepő hír terjedt el: egy ultrabaloldali szervezet listát készített azokról az alternatív szervezeti vezetőkről, politikusokról, országgyűlési képviselőkről, független újságírókról, akiket ajánlatos lenne eltávolítani (a legszélsőségesebb vélemények szerint felőgatni).” Vagyis a cím határozott állításával szemben itt már folyosói pletykáról van szó. Nézzük tovább: „Lehet, hogy semmiféle lista sincs, s az egész csak valkárma, rossz tréfa vagy egy szűk kör ravasz provokációja, hogy rájesszen a túlságosan elszemtelenedettekre. Igéretet kaptunk arra, hogy a listát — ha létezik egyáltalán — megszerzik.” Vagyis a Reform valójában nem tud semmit, a főszerkesztő nem látott semmiféle listát, csupán valami kőszáló hírral találkozott. Mellékesen: kitől kapott ígéretet? Azt várhatnánk ezek után, hogy vérbeli nyomozó-riporterként azt igyekszik kideríteni, tényleg létezik-e lista, kutat azok után, akiket netán látták, s útbaigazítást adhatnak. Nem ez történik: óvatos duhaj zsurnaliszta módjára ugyan jogi megfontolásból elpuffantja vissza-visszatérően az „állítólag” szócskát, ám a riportalanoknak feltejt kérdésej kifejezetten tendenciózusak, s azt sugalmazzák, hogy van

Manipuláció a félelemmel

1989. január 13.

Ára: 29 Ft

II./1. szám

Nem reformlépés a Reform című hetilap részéről, ha az állampolgárok riogatását a példányszámnövelés elfogadható eszközeként tekinti

bizony lista, méghozzá ultrabalos termék, amely reformer képviselőket, újságírókat fenyeget. Az alibiként szolgáló feltételes módot azonban néha elfelejti. Ravasz Károlytól, a Kisgazdapárt szóvivőjétől például ezt kérdezi: „A fenyegetések hatására kissé visszafogja-e megnyilatkozásait, mint szóvivő?” S az persze karakánul úgy nyilatkozik, hogy szó sincs róla. Sőt: „Tulajdonképpen megtisztelőnek tartom, hogy országgyűlési képviselőkkel, politikusokkal, ellenzékiekkel egy listán szerepelhetek.” Különös, nem? Egy nem is tudom létezik-e listán való bizonytalan szereplés itt ténnyé alakul át. S a Reform szerzője később még jobban elfeledkezik az óvatosságról: „Brády Zoltán, a Kapu című független lap főszerkesztője büszke arra, hogy szerepel a listán.”

Honnan tudja ezt a Reform főszerkesztője, ha nem látta a listát, valójában azt sem tudja, hogy létezik-e! Milyen bizonyíték alapján állítja, hogy Brády Zoltán szerepel

a listán? Hiszen még az érintett is (bár hasonló kétértelműséggel és sokat sejtetően) kénytelen kimondani: nem tudja, van-e egyáltalán ilyen lista. S persze azért hozzátesszi: „Meg kell szerezni a listát. Amíg nincs bizonyítékunk, senkit sem vádolunk, még ha tudunk is neveket.” S a cikk utolsó mondata, mintegy végső alibiként: „Lehet, hogy az egész csak koholmány.”

Ez bizony könnyen lehet. Akárki röppentette fel a kacsat (ha egyáltalán!), a Reformnak nem szabadott volna ilyen kétértelműen kezelni. Aligha tesz jó szolgálatot a társadalom közmegegyezésre törekvő erőinek egy lap, ha félelmet gerjeszt, ha azt szuggereálja olvasóinak, hogy küszöbön áll a szélsőbaloldali erőszak, s valakik már készítik a lezároláshoz szükséges listákat... Egy bulvárlap persze fogékony a szenzációkra. A mértéket azonban ismerni kell. Feszültségekkel teli időkben pedig különösen megnő a szerkesztői felelősség is. Nem tekinthető re-

formlésnek, ha — akár csupán példányszámnövelő szándékkal is — egy újság nyugtalanságot ébreszt, mert elhítheti olvasóival, hogy itt a reformerek veszélyben vannak, s persze önmagát is a fenyegetettek közé sorolja. Meg az ellenzékét is.

Jó három hónap telt el, listát azonban nem produkált se a Reform, se a Kapu. A januári cikk szerzője pedig mossa kezeit, hiszen ő ugye mondta, hogy állítólag... A gyomrot görcsbe rántó hatás azonban nem múlt el, a gyanú befészkelődött az emberek zsigereibe. S ez az, amiért fölidéztük az egész történetet, ami a félelemmel való manipulálás klasszikus példája. Az emberek tele vannak bizonytalansággal, naponta érik őket sokkhatások, jogos elégedetlenséget kiváltó kényszerintézkedések. Nyugalomra, stabilitásra, pozitív és gyakorlatias reformlépésekre vágyunk. *Miért kell riogatni őket?* Kinek használ a felelőtlen manipuláció? A félelem veszélyes!

Tudom, lehet ríposztolni: sokan kapnak névtelen fenyegető levelet. Nem tudom mennyien kapnak, de olvastam a napilapokban, hogy kézbesített már a postás ilyen levelet Király Zoltán országgyűlési képviselőnek, Chrudinák Alajos tv-komentátor maga jelentette a képernyőn, hogy megfenyegették, **Eörsi István** költő is szolt egy neki címzett „kedves” üzenetről, Tamás Gáspár Miklós, a radikális ellenzéki Szabad Demokraták Szövetségének egyik vezető alakja pedig a Corvin moziban tartott közgyűlésük szónoki pulpitusán állította, hogy kapott ilyen levelet. Én egyiket sem láttam, de nincs okom kételkedni szavukban: hirtelen indulatú, névtelen levél írására kész emberek mindig akadnak. Nem vállalunk velük közösséget, de azt sem hiszem, hogy szerepük felértékelése, sőt, föltüpirozása jó célt szolgál. Az efféle levelek persze provokatívok, de hát ellenkező előjelű provokatív (szóhasználatában esetleg finomabb, de nem kevésbé fenyegető) megnyilatkozásokat nagy példányszámú lapokban is olvashatunk. A Független Jogász Fórum egy felhívásában, amit a Magyar Nemzet közölt, ilyen mondatot is leírt: „... a politikai fordulat — a nemzet önvédelmi reflexéből adódóan — előbb vagy utóbb, erőszakkal vagy anélkül, de szükségszerűen bekövetkezik.” Ne legyünk hevesek: az erőszakra való utalást tekintsük hirtelen felindulásból elkövetett oktalanságnak (habár nem egy magánlevélke tartalmazta), amely ugyancsak manipuláció a félelemmel. Politikai vitáinkból, ha úgy tetszik harcainkból száműznünk kellene mindenféle manipulációt: a halállistákról szóló legendákat is, a fenyegető leveleket is, meg a nyílt vagy burkolt ízgatást is. Száműzni, de nem erőszakkal. Csak anélkül!

Horváth J. Ferenc